

**YULDUZLAR ICHRA PORLAGAN SHAXS:BOBURNING SHONLI
TAQDIRI.**

Mahkamova Zarina Zamirovna
Buxoro Zarmed Universiteti.

Annotatsiya: O'zbek adabiyotining yirik vakillaridan biri bo'lgan Pirimqul Qodirov o'zining "Yulduzli tunlar" asari orqali buyuk tarixiy shaxs Zahiriddin Muhammad Boburning hayoti va faoliyatini keng yoritgan. Ushbu roman o'zbek adabiyotidagi eng muhim tarixiy badiiy asarlardan biri bo'lib unda Boburning murakkab hayoti, siyosiy kurashlari, adabiy merosi va shaxsiy kechinmalari o'z aksini topgan.

Kalit so'zlar: Boburiylar sulolasi, "Yulduzli tunlar", hukmdor, adolatparvar, Umarshayx Mirzo, Pirimqul Qodirov, san'at

Kirish: Bobur nafaqat buyuk sarkarda buyuk davlat arbobi, balki shoir, olim va ma'rifatparvar inson sifatida ham tanilgan. U Hindistonda Boburiylar sulolasiga asos slogan va tarixiy meros qoldirgan. Uning hayoti shon-shuhrat, fojealar, fidokorlik va bilimga intilish bilan yo'g'rilgan. Mazkur maqolada "Yulduzli tunlar" asarining mazmuni, badiiy xususiyatlari, Boburning hayot yo'li, adabiy merosi va tarixiy ahamiyati batafsil yoritiladi.

"Yulduzli tunlar" asarining g'oyasi jihatdan tarixiy- badiiy asar bo'lib unda Boburning shaxsiy kechinmalari, siyosiy kurashlari va ijodiy hayoti yoritiladi. Asar nafaqat Boburning hayot yo'lini hikoya qiladi, balki uning ichki dunyosini, orzu umidlari va tashvishlarini ham chuqur ifodalaydi. Asarning asosiy g'oyalari shulardan iboratki:

1. Buyuk shaxsning shakllanishi: Bobur oddiy hukmdor emas balki ilmga chanqoq, adolatparvar, murakkab shaxs sifatida tasvirlangan.
2. Sadoqat va fidoyilik: Bobur o'z yurti, oilasi, xalqi uchun fidokorona harakat qiladi, Vatanga sadoqatli bo'lishga da'vat etadi.
3. Davlat boshqaruvi va siyosiy kurashlar: Asarda Boburning hukmronlik yillari, uning siyosiy qarorlari va raqiblariga qarshi olib borgan kurashlari batafsil yoritiladi.
4. -fan adabiyotga e'tibor: Boburning adabiyot va san'atga bo'lgan muhabbati, ijodiy merosi ham asarning muhim jihatlaridan biri hisoblanadi.

Bu asarda tarixiy haqiqat va badiiy tasavvurni birlashtirib Boburning hayotini jonlantirgan. Tarixiy dalillarga asoslangan holda, "Boburnoma" va boshqa tarixiy manbaalarga tayanib yozilgan. Badiiy yondashuvga kelsak: Pirimqul Qodirov Boburning shaxsiyatini nafaqat sarkarda, balki ichki dunyosi boy inson sifatida ochib bergan. Psixologik tasvir shu darajada bo'lishi kerakki: Boburning g'amgin damlari,

Vatan dardi, shaxsiy hayoti bilan bog'liq iztiroblari juda real tasvirlangan. Asarda Boburning yoshligi juda ta'sirchan tasvirlangan. U Farg'ona taxtiga o'tirganida atigi 11 yoshda edi. Otasi Umarshayx Mirzoning fojiaiy hayoti uni erta ulg'ayishga majbur qilgan. Bobur taxtga chiqqan ilk yillaridanoq o'z taqdirining og'irligini anglaydi. Uning onasi Qutlug' Nigorxonim har doim unga dalda beradi. Asarda Boburning onasi bilan bo'lgan suhbat juda ta'sirchan: "O'g'lim Temurning nabirasidan! Sen kuchli bo'lishing kerak, sabr qilishing, aql bilan ish tutishing lozim. Agar sen sust bo'lsang, bu taxt seni ko'tara olmaydi." Bobur onasining bu gaplarini umri davomida eslab qoladi. U Farg'onani saqlab qolish uchun kurashadi, biroq raqiblari unga qarshi fitnalar uyushtiradi. Samarqand Boburning eng kata orzusi bo'lgan va u ikki marta bu shaharga ega chiqadi, ammo uni yo'qotadi. Bobur o'zining yoshlik yillarini "Boburnoma" asarida ham qayd etgan: **"Men Samarqandni qo'lga kiritganimga, dunyoning eng baxtli odamiday edim. Lekin taqdir menga shuni nasib etgan ekan, uni yo'qotish achchiq ekan"**.

Asarda uning yoshligidagi jasorati, xatolari, ilk muhabbati va orzulari ham jonli aks etgan. Bobur Samarqandni boy bergach qattiq tushkunlikka tushadi va Kobuldagi yurishi uning taqdirida burilish yasaydi. U yerni zabt etib, yangi kuchga ega bo'ladi. Pirimqul Qodirov Boburning bu davrdagi holatini shunday tasvirlaydi: "Bobur yuragini Vatan sog'inchi ezardi. Farg'ona dalalari, Samarqand xiyobonlari, bog'lar va eski do'stlari yodidan ketmas edi. U yurishni davom ettirdi, yuragida eski yurtini sog'inib, lekin o'z oldiga yangi orzular qo'yardi."

Keyinchalik Bobur Hindistonga yurish qiladi va 1526-yil Panipat jangida g'alaba qozonib, Boburiylar davlatiga asos soladi.

Boburning shaxsiy hayoti va iztiroblari: Bobur nafaqat jangchi va shoir, balki insoniy his-tuyg'ularga boy shaxs bo'lgan. Asarda uning sevgi hayoti, oilaviy kechinmalari ham katta o'rin egallaydi. Bobur o'z sevikli ayolini yo'qotganidan so'ng qattiq tushkunlikka tushadi. Asarda Boburning yuragini larzaga solgan voqealardan biri uning farzandi Humoyunning tug'ilishidir. U Humoyunni yaxshi ko'rardi va uni buyuk hukmdor bo'lishini orzu qiladi. Asarda Boburning Humoyunga aytgan quyidagi gaplari yurakni titratadi:

"Ey Humoyun, kelajakda sen mening o'rnimni bosasan. Adolatli bo'l, xalqqa mehribon bo'l, lekin doim hushyor turgin. Hayot oson emas."

Bu so'zlar keyinchalik Humoyun va boshqa Boburiy hukmdorlar uchun katta ibrat bo'lib xizmat qiladi.

Boburning ijodi va "Boburnoma" asari: Bobur nafaqat siyosatchi, balki shoir va yozuvchi ham edi. Uning "Boburnoma" asari dunyo tarixshunosligida katta ahamiyatga ega. Pirimqul Qodirov asarda Boburning ijodiy kechinmalarini ham yuksak mahorat bilan ochib bergan. Asardan Boburning o'z ijodi haqida aytgan fikrlaridan biri:

“Qalam ham, qilich ham qo‘limda bo‘lsa-da, qalamga ko‘proq suyanaman.”

Bu Boburning shaxsiyati naqadar yuksak ekanini ko‘rsatadi. U hukmdor bo‘lish bilan birga, adabiyotga ham katta e‘tibor bergan.

Xulosa : Pirimqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" asari Bobur hayotining eng muhim voqealarini badiiy tasvirlash orqali o‘quvchilarga yetkazadi. Ushbu asar bizga Boburning insoniy qiyofasi, uning Vatan sog‘inchi, orzulari, iztiroblari va jasoratini yaqinroq tushunish imkonini beradi. Bobur nafaqat buyuk hukmdor, balki bilimdon, adolatli va halol inson bo‘lib, uning merosi hozirga qadar yuksak qadrlanadi. “Yulduzli tunlar” – tarixiy asar bo‘lish bilan birga, insoniy fazilatlar haqida chuqur fikrlashga undovchi badiiy yodgorlikdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Rasulov, A.** Zahiriddin Muhammad Boburning tarixiy merosi va uning Markaziy Osiyo tarixidagi o‘rni // *O‘zbekiston Tarixi Jurnal*, 2018, №4, bet 45-52.
2. **Karimov, I.** Boburiylar sulolasi va ularning Hindiston tarixidagi roli // *Sharqshunoslik Muammolari*, 2020, №2, bet 33-40.
3. **Islomov, D.** Boburnoma – tarixiy manba sifatida // *O‘zbekiston Adabiyoti va San’ati*, 2017, №6, bet 12-18.
4. **Tursunov, F.** Zahiriddin Muhammad Bobur she’riyatida vatanparvarlik motivlari // *Filologiya Masalalari*, 2019, №3, bet 27-34.
5. **Xayrullayev, M.** Bobur va Temuriylar davrining siyosiy-madaniy merosi // *Tarixiy Tadqiqotlar*, 2021, №1, bet 50-58.
6. **Ahmedov, S.** Boburning harbiy strategiyasi va uning amaliyotdagi ko‘rinishi // *Harbiy Ilmiy Jurnal*, 2020, №5, bet 14-22.
7. **Yusupova, L.** Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarining adabiy tahlili // *Adabiyotshunoslik Tadqiqotlari*, 2018, №7, bet 40-48.
8. **Xolmirzayev, B.** Bobur va uning ilm-fanga qo‘shgan hissasi // *Sharq Madaniyati*, 2019, №2, bet 60-67.
9. **Aliyev, R.** Bobur she’riyati va uning o‘zbek adabiyotidagi o‘rni // *O‘zbek Tili va Adabiyoti*, 2021, №4, bet 15-23.
10. **Qodirova, N.** Boburnoma tarjimalari va ularning ahamiyati // *Til va Tarix Jurnal*, 2022, №3, bet 28-36.